

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Småland före Sverige

Andrén, Anders

Fornvännen 86, 258-264

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1991_258

Ingår i: samlar.raa.se

conomic break-through came when early man learned to produce vegetable products which could stand storage for an extended time, such as could be used as reserves for winter. There were not many of these in the scandinavian forest: dried blueberries, lingonberries, fermented Angelica and fermented leaves of Epilobium and Rumex, rootstocks of cat's-tail and of water-lily, acorns and nuts, seeds of Elymus and other grasses. Wheat and barley proved far easier to plant and to harvest than were the native grasses and, once seed material had been obtained, farming became predominant, in spite of the high labour input necessary. The low figure for labour input in agriculture quoted by Cohen (1972) are as misleading as are Lee's figures for hunting and collecting, since they refer to tropical and subtropical conditions and to optimal soils. They have no relevance to northern Europe, North America or north Asia, where the labour input in pre-industrial agriculture was well over 2000 hours a year for survival. Labour input had to include not only preparing the land, sowing, tending and harvesting the crop but also building and maintaining "winterproof" houses, including stables and barns, collecting winter fodder for the animals and collecting firewood for the winter, not to speak of preparing linen, nettle and woollen textiles as well as furs for clothing. But most years the farmer could produce sufficient grain and other vegetable products to last him through the winter and he could thus disregard the law of diminishing returns when hunting, he could survive even when the game population was much too small to support a true hunting population—which meant that the farmers did not give the depleted game

any chance to recover. This is why we find so very few bones of game animals among the refuse in neolithic and later sites, this is why the kings reserved the hunting of elk and deer for themselves only—there were too few animals left!

The habit of clearing the forest by burning a fraction of it every year or every few years may explain why mesolithic man or perhaps rather mesolithic woman found it easy to adopt the idea of sowing or planting, since the burned surfaces would have yielded a great variety of edible wild vegetables. The step from collecting parts of existing plants, which grew where the air-borne seeds had been observed to fall the previous year, to trying to increase the number of plants on the cleared ground, by planting or by burying collected seeds, may have been a short one.

During the climate optimum of the early neolithic the "farming frontier" moved very far north in Scandinavia. After some time this frontier regressed, the early farmers in the marginal areas reverting to a hunting, fishing and collecting economy. This must have been a traumatic experience in a landscape where, to judge from the number of sites and from the osteological material in the sites, several centuries of over-hunting by numerous farmers had drastically decimated the big game.

References

- Cohen, M. N. 1972. *Food crisis in prehistory*.
 Odum, E. P. 1971. *Fundamentals of ecology*. Philadelphia.

Gad Rausing
 78 Addison Road
 London W14 8ED, England

Småland före Sverige

Det ser nästan ut som en tanke att Mats Burström, ett halvår efter den svenska helomvändningen i EG-frågan, lägger fram sin avhandling *Arkeologisk samhällsavgrensning. En studie av vikingatida samhällsterritorier i Smålands inland*, Stockholm Studies in

Archaeology 9, Stockholm 1991. Samtidigt som vi nu med stormsteg närmar oss ett integrerat Europa, där regionerna på sikt kanske får större betydelse än nationalstaterna så vill Burström med sitt arbete lyfta fram "Sveriges heterogena förflutna". I stället för national-

staten och dess ursprung är fokus i denna avhandling inställt på de bygder och regioner som föregick den svenska riksbildningen.

Författaren har två huvudsyften med avhandlingen, vilka framgår väl av själva titeln: dels att bestämma de teoretiska förutsättningarna för en arkeologisk avgränsning av samhällen, dels att tillämpa de teoretiska förutsättningarna på ett konkret område, närmare bestämt de småländska landen Varend, Finnveden och Njudung. I korthet innebär Burströms resultat att Varend och Finnveden kan spåras som avgränsade samhällen under yngre järnålder och framför allt under vikingatiden. Denna avgränsning menar han har uppkommit genom yttre politiskt tryck, i samband med den successiva framväxten av de danska och svenska rikena.

Det är en intressant och tankeväckande avhandling som Mats Burström har skrivit. Stilen är mycket analytisk och "öppen", vilket knappast ger en litterär läsoplevelse, men väl en möjlighet till att granska förutsättningarna för olika resonemang och tolkningar. Dessutom kan en granskning av avhandlingen knytas till ett större författarskap, som omfattar ett förarbete och flera mer programmatiska artiklar i samma ämne.

Uppläggningsen av själva avhandlingen följer ett mönster som har blivit gängse under de senaste 10–15 åren: en första mer teoretisk del följd av en empirisk analys och avslutad med en förklaringsdiskussion. I den inledande delen utgår Burström från den klassiska frågan om begreppet 'arkeologisk kultur', varefter han formulerar en egen samhällsmodell och slutligen presenterar arkeologiska principer för att spåra avgränsade samhällen. Resultatet av den inledande delen kan sägas vara de tre huvudprinciper för arkeologisk samhällsavsgränsning, vilka författaren formulerar, nämligen en kvantitativ metod, en direkt kvalitativ metod och en indirekt kvalitativ metod. Avgörande är också att dessa skall tillämpas på enskilda objektgrupper och inte på flera olika artefakttyper samtidigt.

Framställningen i den inledande delen är präglad av ett explicit ställningstagande i teoretiska frågor, det vill säga en hållning som finns såväl i processuell som postprocessuell

arkeologi. Men det är en teorimedvetenhet som skiljer sig från 1970-talets teoridebatt, därför att Burström förordar en kombination av flera olika teorier, för att på så sätt fånga den "plurala verkligheten". Det är en ståndpunkt som för 10–15 år sedan skulle ha avfärdats som "eklektisk" och som trots dagens postmoderna strömningar rymmer flera problem och svårigheter. Frågan kan bäst illustreras med den samhällsmodell, som författaren, enligt egna ord, har sammanställt "utifrån empiriska generaliseringar hämtade ur humanistisk och samhällsvetenskaplig facklitteratur" (Burström 1991 s. 38). En omedelbar följdfråga är vilken "metateori" om samhället som styrts urvalet av de uppgifter som är modellens beståndsdelar? En annan grundläggande fråga är om inte en samhällsmodell, skapad utifrån olika teoretiska perspektiv, med nödvändighet måste bli mycket allmän för att inte de olika perspektiven skall komma i konflikt med varandra. Detta dilemma tycker jag kan spåras i Burströms samhällsmodell, som ibland saknar viktiga preciseringar. Det gäller särskilt modellens rumsliga dimension, vilken jag återkommer till senare.

Ett annat exempel på Burströms "mångteoretiska" ståndpunkt är det strukturalistiska perspektivet i avhandlingen. Trots en direkt presentation av tankeriktningen är de strukturalistiska dragen i arbetet relativt få. Med tanke på perspektivet saknar jag framför allt en mer allmän tillämpning av de Saussures distinktion mellan form och innehåll. Intressant i detta sammanhang är inte minst försöken att formulera en strukturalistisk typologi, såsom ett alternativ till den traditionella "formella" typologin (Washburn 1983). Det hade t. ex. varit spännande att utsätta fornminnesinventeringens gravtypologi för ett "strukturalistiskt experiment"!

Läsningen av en teorimedveten text, som Burströms, aktualiserar för mig även den något tvetydiga roll som teoribegreppet generellt spelar i arkeologin. Å ena sidan kan tydliga teoretiska ställningstaganden skärpa argumenten och förnya perspektiven. Men å andra sidan riskerar "teori" att bli något som man lånar in från "stora" ämnen i det "stora" utlandet. "Teori" presenteras oftast separat,

som något mer eller mindre icke-arkeologiskt och kan därför, på grund av framställningsformen, sällan bli något utöver en allmän handbokskunskap. Det arkeologiska handhavandet av teori blir då i ett utomarkeologiskt perspektiv i stället en bekräftelse på arkeologins sekundära roll och betydelse. Jag skulle alltså inför framtiden vilja efterlysa mer integrerade framställningsformer, som tar hänsyn till att definitionen av begreppet 'teori' är beroende av perspektivet (det arkeologer kallar "teori" är ofta "empiri" för idéhistoriker) och att begrepp som 'teori', 'metod' och 'empiri' ytterst bara är "ideologiska konventioner", varigenom forskarsamhället uppfattar "verkligheten".

I inledningen har Burström även en forskningshistorisk översikt över det arkeologiska kulturbegreppet. Han har valt att, förutom Kossinna, i huvudsak referera anglosaxisk litteratur med principiell inriktning. En av de grundläggande frågorna i översikten är om arkeologiska kulturer kan avgränsas genom att slå samman spridningsmönstret för flera artefakttyper eller genom att studera enskilda artefakttyper spridningsmönster. Författaren konkluderar med att förorda den senare metoden för att avgränsa samhällen.

I vårt informationsamhälle, med ett ständigt flöde av ny litteratur, kan en forskningshistorik aldrig vara "fullständig", på ett sätt som tidigare krävdes i en klassisk akademisk tradition. Varje forskningshistorik är alltså ett mer eller mindre medvetet urval, som måste bedömas mot bakgrund av det aktuella arbetets inriktning. Men även mot denna bakgrund menar jag att det i Burströms forskningshistorik saknas viktiga arbeten, som på avgörande punkter hade kunnat förtydliga diskussionen eller modifiera resultaten. Det gäller dels tyska och danska arkeologiska undersökningar av etnicitet och regionalitet, dels tyska och engelska historiska studier av etniciteten i det folkvandringstida Europa.

Jag har i detta sammanhang inte möjlighet att gå närmare in på denna litteratur, utan vill bara antyda problemet med några exempel. Det Burström kallar för en kvantitativ avgränsningsprincip är vad som sedan länge benämns "Siedlungskammer" i tysk forskning.

En intressant tillämpning av denna tradition är Wendy Davies' och Hayo Viercks studie av Tribal Hidage. Av denna undersökning framgår inte bara att avgränsade bebyggelseområden kan användas för att spåra olika stammar, utan att dessa stammar är av mycket olika storlek (Davies & Vierck 1974).

Burström avfärdar rent principiellt David Clarkes "polytetiska" modell, dvs. att spåra arkeologiska kulturer med hjälp av flera olika artefaktgrupper. Men det hade trots allt varit intressant att få en diskussion av modellens tillämpning, i form av Jytte Ringveds undersökningar av regionalitet i Jylland (Ringved 1988). Utöver hennes studier är Hayo Viercks undersökningar av engelska "dräktprovinser" (Vierck 1978) och Per Lysdahls undersökningar av regionala gravskick i norra Jylland (Lysdahl 1971) av största intresse här. Båda betonar att regionaliteten i första hand kan spåras genom fyndkontexten och inte genom de enskilda artefaktgrupperna vilket Burström hävdar. De kvalitativa avgränsningsprinciper som Burström presenterar skulle alltså framför allt kunna gälla olika typer av fyndkontexter.

Slutligen betonas i flera historiska studier, t. ex. av Herwig Wolfram och Patrick Geary, att etnicitet i det folkvandringstida Europa i första hand var en politisk organisation, samlad kring en traditionsgemenskap, som var definierad av politiskt ledande släkter. Många samhällen var polyetniska och först efter hand blev de territoriellt organiserade (Wolfram 1979, Geary 1983, Wolfram & Pohl 1990). I denna litteratur finns alltså mer omfattande diskussioner om olika samhällens rumsliga dimensioner, något som jag saknade i Burströms samhällsmodell.

Avhandlingens andra del är analysen, i vilken de dryg 23 000 gravarna i Varend, Finnveden och Njudung presenteras. Avsnittet är ett sökande efter rumsliga mönster i det inre av Småland. Burström presenterar den rumsliga fördelningen av 12 olika gravtyper, daterade från senneolitikum till vikingatid. Flertalet gravtyper förekommer i hela undersökningsområdet, men det finns tre undantag. Under äldre järnålder förekommer s. k. järnåldersdösar nästan uteslutande i Finnveden och un-

der yngre järnålder kan högar på gravfält främst knytas till Finnveden, medan ovala stensättningar återfinns i Varend. Framför allt de två sistnämnda kategorierna spelar en viktig roll i avhandlingens fortsatta delar. Som författaren själv framhåller är huvudtendenserna i dessa utbredningsmönster kända sedan tidigare. Han vill framför allt mer i detalj bestämma karaktären och omfattningen av de regionala skillnaderna i området.

En granskning av analysavsnittet kan lämpligen utgå från begreppen 'typ', 'tid' och 'rum'. Om vi börjar med begreppet 'typ', så är ju, som bekant, antalet typologiska element oändliga. Frågan i detta sammanhang gäller om den typologiska "nivån" är anpassad efter problemet. Burström väljer – säkert av praktiska orsaker – att använda fornminnesinventeringens huvudkategorier. Denna typologiska nivå ger också tre utslag, men som läsare får vi inte veta om andra nivåer hade gett liknande eller andra rumsliga mönster. Det kan gälla domarringar med eller utan mittsten, dvs. en distinktion som i andra områden har regionala förankringar. Det kan även gälla treuddarna och utformningen av deras "armar". Jag saknar alltså här lite av den sökande och prövande inställning, som kommer så tydligt fram i förklaringsdiskussionen, särskilt som huvudtendenserna är kända sedan tidigare. Här hade det varit intressant att ställa de rumsliga mönstren för olika typologiska nivåer mot varandra, för att diskutera vad dessa mönster kan ha representerat.

'Tiden' är en annan klassisk arkeologisk fråga, som är särskilt besvärlig i Småland, eftersom de kronologiska hållpunkterna är så få. Burström är väl medveten om de kronologiska problemen, men menar att det med tanke på arbetets uppläggning är tillräckligt med en "generell gravtypsdatering", som gäller hela undersökningsområdet. Jag menar att han därigenom bortväljer möjligheten att spåra, eller åtminstone diskutera, regionalitet genom lokala kronologier. Med lokala kronologier menar jag här skillnader mellan de olika landen, t. ex. att något land kan vara ett "reliktområde" i förhållande till andra delar av Småland. Innebörden av lokala kronologier är att samma form – i detta fall yttre gravform –

har olika innebörd i olika områden och därför uppträder med skiftande kronologiskt "tempo".

Det är naturligtvis oerhört svårt att påvisa lokala kronologiska skillnader i undersökningsområdet, men de rumsliga mönster som Burström presenterar kan ge vissa antydningar. Vissa av de 12 gravformer som förekommer i hela undersökningsområdet är inte jämnt spridda, utan uppträder med olika tyngdpunkter, som skiftar mellan olika gravformer. Rösen är vanligast i Varend, domarringar i gränsområdet Finnveden-Njudung och högar i Finnveden. Så vitt jag kan se kan dessa skiftande mönster tolkas på tre sätt. De kan representera bebyggelseförskjutningar över tid, olika produktionsstider av en gravform (jfr produktionsdiagrammen hos Malmér 1962) eller skiftande gravläggningsintensitet. Intressant här är att den andra och tredje möjligheten förutsätter någon form av regionalitet, vilket innebär att en regional dimension kan finnas gömd i det kronologiska problemet. Frågan skulle framför allt ha betydelse för synen på äldre järnåldern, då "bronsåldersformer" kan ha uppträtt parallellt med såväl äldre järnålderns traditionella gravformer som med "yngre järnåldersformer".

I analysavsnittet gäller frågan till slut rumsbegreppet. Uppfattningen av rummet är av avgörande betydelse, eftersom Burström avgränsar samhällen med hjälp av rumsliga mönster. För att klargöra de rumsliga mönstren litet tydligare hade jag gärna sett att författaren kortfattat redogjort för den bebyggelsehistoriska förändringen och därigenom skilt den kvantitativa avgränsningsprincipen från den kvalitativa. Dessutom hade det varit intressant att få någon form av likvärdig presentation av gravformernas spridning utanför undersökningsområdet. Nu blir de angränsande landskapen för läsaren okontrollerade områden, som författaren kan använda på sina egna premisser. Vi får veta att det finns järnåldersdösar i Halland, men däremot inte om ovala stensättningar förekommer i Blekinge eller Möre.

Den avgörande frågan i rumsanalysen gäller annars Burströms utnyttjande av de medeltida landgränserna. Författaren använder dem

närmast som analytiska redskap, då de olika gravtypernas utbredningsmönster jämförs med och tolkas mot dessa gränser. Enligt min mening blir tillvägagångssättet anakronistiskt, eftersom Burström inte i tillräcklig grad problematiserat den rumsliga dimensionen av den egna samhällsmodellen. Detta leder honom till att tro att de medeltida landen och dess gränser är "organisatoriska kvarlevor", som den medeltida centralmakten övertog (jfr Burström 1991 s. 55 och 136).

Ser vi till de medeltida landgränsernas historiska bakgrund måste de i stället uppfattas som nya företeelser skapade under 1200- och kanske 1300-talet. De har tillkommit som rumsliga regleringar av nyodlingsområden i ett territoriellt baserat samhälle. Först under denna period kan alltså ett land ha definierats utifrån sina gränser. Under yngre järnåldern däremot måste "landen" ha identifierats med de avgränsade bygderna, som var omgivna av obebyggda skogsområden utan klara gränser.

Yngre järnålder kan, som Burström framhåller, ses som den bebyggelsemässiga bakgrunden till de medeltida landen, men rör vi oss i äldre perioder är de medeltida landgränserna inte användbara. Fornlämningsbilden antyder att det under äldre järnålder funnits en mer spridd bebyggelse, med bosättningar i bl. a. de medeltida kolonisationsområdena. Delvis kan detta representera en äldre motsvarighet till den medeltida nyodlingen, men en sådan äldre bebyggelseexpansion måste betraktas utifrån dåtida maktförhållanden och andra icke-territoriella rumsprinciper. De medeltida landgränserna är alltså ointressanta i detta sammanhang, särskilt som det är tveksamt om vi ens kan räkna med gränser i medeltidens mening.

Detta perspektiv får viktiga konsekvenser för tolkningen av de rumsliga mönstren. Ett exempel är de s. k. järnåldersdösarna från äldre järnålder. De förekommer nästan uteslutande i Finnveden inom undersökningsområdet, men Burström avfärdar dem som uttryck för ett avgränsat samhälle, eftersom de även finns i Halland. Han ser i stället järnåldersdösarna som del i ett "storskaligt västligt traditionsområde". Men gravtypen förekommer inte i hela Halland, utan endast i den mot

Finnveden gränsande skogsbygden, som domineras av medeltida kolonisationsnamn. Järnåldersdösarna kan alltså mycket väl ha varit uttryck för ett avgränsat äldre järnålderssamhälle, som omfattat den centrala Finnvedsbygden med olika angränsande skogsbygder. Detta område har haft en annan storlek och troligen mer flytande gränser än medeltidens territoriellt definierade Finnveden. Kanske är det befolkningen i detta område som Jordanes på 500-talet kallar för "Finnaithae" dvs. "finningar".

Ett annat exempel gäller den omfattande bebyggelsen från äldre järnålder på ömse sidor av den medeltida landgränsen mellan Finnveden och Njudung. Burström använder gränsen som ett argument för att Finnveden har uppstått som ett avgränsat samhälle under yngre järnålder (Burström 1991 s. 141–142). Men eftersom denna äldre bebyggelse inte är i kontakt med de centrala bygderna i Finnveden och Njudung rör det sig snarare om en tredje bygd, förmodligen okänd till namnet, vilken försvann under yngre järnålder.

Som en sammanfattning av avhandlingens analysdel vill jag framhålla att Burströms tillvägagångssätt för att avgränsa enskilda samhällen är intressanta och viktiga, även om jag inte följer dem till alla delar. Avvikande uppfattningar kring kronologin och rumsanalysen leder mig till att förlägga framväxten av "avgränsade samhällen" inom undersökningsområdet till äldre järnåldern, vilket får konsekvenser för diskussionen kring den historiska kontexten.

Avhandlingens sista del är ägnad dels åt olika förklaringsmodeller, dels åt den historiska kontexten. Burström har redan i ett arbete som föregår avhandlingen pläderat för att man inom arkeologin borde diskutera och värdera olika förklaringar mot varandra (Burström 1989). Här genomför han nu en sådan diskussion med beundransvärd konsekvens, från sin programmatiska ståndpunkt till det reella arbetet. Författaren behandlar fem olika förklaringsmodeller, för att utröna vilken som på bästa sätt kan förklara de rumsliga mönster, som spårades i analysavsnittet. Han presenterar en kronologisk, en naturgeografisk, en kommunikativ, en religiös och en ter-

ritoriell förklaringsmodell. Dessa granskas i förhållande till källmaterialet och i relation till förklaringsvärdet. Resultatet blir att den territoriella förklaringsmodellen har det högsta förklaringsvärdet och det bästa förhållandet till källmaterialet.

Det är ett intressant metodisk försök, som Burström genomför, men avsnittet visar samtidigt hur svårt det är att driva alternativa idéer, som avviker från de egna tankebanorna. För läsaren blir diskussionen i hög grad retorisk, eftersom utgången känns given på förhand. Granskningen av förklaringsmodellerna blir som en rättegång, där åklagare, domare och försvarsadvokat är en och samma person och där försvaret för en linje (den territoriella) har lämnats redan innan rättegången startar (dvs. i det inledande avsnittet).

Det avgörande problemet i detta avsnitt är om förklaringsmodellerna är formulerade på ett sådant sätt att de utgör trovärdiga alternativ. Genom den mycket allmänna, ickepreciserade, samhällsmodell som Burström formulerar i avhandlingens inledning blir flera av förklaringsmodellerna redan på ett principiellt plan "desarmerade". Författaren underkänner förklaringsvärdet för de kronologiska, naturgeografiska, kommunikativa och religiösa förklaringarna, eftersom dessa aspekter på ett eller annat sätt ändå måste relateras till "samhället", och därigenom kan inordnas i den territoriella förklaringsmodellen. För att värdera reella alternativ borde dessa ha formulerats i förhållande till skilda och mer preciserade samhällsmodeller.

Frågan kan ytterligare belysas med ett exempel, nämligen den religiösa förklaringsmodellen. Burström avfärdar denna förklaring, dels därför att den är svår att empiriskt förankra, dels därför att han ser religionen som helt integrerad i samhället. Enligt min mening underkänner han den religiösa förklaringsmodellen alldeles för enkelt, utan att uppmärksamma att religionsbegreppet är minst lika problematiskt och omdiskuterat som "identitet" och "samhälle" (jfr t. ex. Morris 1987). Burströms avfärdande är särskilt problematiskt, eftersom hans syn på religion inte är samstämd med hans syn på ideologi. I förklaringsgenomgången uppfattar han religion

som en form av ideologi, som "antas vara integrerad i den samhälleliga totaliteten och kan ej särskiljas från denna" (Burström 1991 s. 129). Denna närmast funktionalistiska ståndpunkt kan kontrasteras mot den strukturalistiska immanensprincip som är vägledande i avhandlingens inledning. Här uppfattar författaren i stället ideologi som något delvis självständigt gentemot samhället, vilket innebär att en "konstaterad olikhet i det arkeologiska källmaterialet kan då lika gärna vara ett uttryck för ideologiska variationer som för de bakomliggande samhällsstrukturerna (jfr fig. 1)" (Burström 1991 s. 11). Motsägelsen illustrerar inte bara olösta problem kring religionsbegreppet utan också de fallgropar som kan finnas i Burströms programmatiskt "mångteoretiska" perspektiv.

Förklaringsdiskussionen kan alltså ses som ett intressant om inte helt lyckat metodiskt försök. Jag skulle vilja efterlysa mer genomarbetade reella alternativ eller en hierarki av förklaringar, där faktorer som kommunikation och religion sågs i förhållande till "samhället". På detta sätt skulle vi kanske kunna komma närmare en kärnfråga som Burström inte berör, nämligen varför yttre gravformer är knutna till samhällsidentitet över huvud taget.

Avhandlingen avslutas med en kort skiss över den möjliga historiska kontexten. Eftersom Burström menar att framväxten av avgränsade samhällen bör förläggas till yngre järnålder är det denna period som behandlas. Författaren hävdar, främst utifrån skriftliga källor, att behovet av identitetsmarkeringar beror på yttre politiskt tryck från de framväxande danska och svenska rikena. Men det finns en intressant skillnad mellan identitetsmarkeringarna i Finnveden och Varend. De ovala stensättningarna, den gravform som markerar Varend, är betydligt mer exklusiva än Finnvedens högar på gravfält. Burström antyder att de ovala stensättningarna representerar en lokal stormannaklass, som har markerat sig internt. Parentetiskt sagt, skulle en sådan avgränsad social och politisk grupp också kunna ge en förklaring till Varends speciella ställning senare under medeltiden. Till skillnad från övriga Småland kom ju Varend

att utgöra ett eget stift, med en egen missionsmyt, den s. k. Sigfridslegenden.

Den historiska kontexten behandlas relativt kort, men avsnittet kunde med fördel ha varit något längre. Framför allt saknar jag en mer problematiserad inställning till skriftliga källor och en utförligare diskussion av andra alternativ. Burström väljer närmast en dominanst teori, dvs. yttre tryck som ger olika lokala svar. En annan möjlighet är t. ex. "peer polity interaction", som motsvarar en ömsesidig påverkan mellan mer jämbördiga politiska enheter.

Med min tolkning av analysavsnittet skulle naturligtvis den historiska kontexten bli delvis annorlunda, eftersom den då även måste omfatta den äldre järnåldern. En mer markerad regionalitet i det inre av Småland skulle i detta sammanhang kunna parallelliseras med den tydliga regionaliteten under äldre romersk järnålder i norra Jylland och med den "etniska brytpunkt", som enligt Patrick Geary kan spåras under 100-talet e. Kr. i det barbariska Europa (Geary 1988 s. 57 ff.). Dessutom skulle det finnas möjligheter att på allvar åter diskutera Jordanes Scandza-beskrivning (jfr Svennung 1964) och inte bara avfärda den som osäker och problematisk.

Som en slutlig sammanfattning av Burströms arbete skulle jag vilja framhålla att det är en mycket "stockholmsk" avhandling. Den bygger liksom Ambrosianis, Hyenstrands och Wijkanders avhandlingar på stora inventerade gravmaterial, med alla de möjligheter och begränsningar som ligger i detta källmaterial. Men det är samtidigt en ny postprocessuell version av denna Stockholmstradition. Inspirationen från Cambridge gäller framför allt innehållet, medan framställningsformen är mer analytisk och "objektiv". Här finns alltså inte några ansatser till den form av "poetisk arkeologi", som just nu är i vardande. Jag saknar ibland en mer litterär stil – särskilt i analyskapitlet – men samtidigt ligger en del av avhandlingens styrka i Burströms "öppna" framställningssätt. Som framgått av min granskning är jag kritisk till delar av arbetet, men genom öppenheten är det också lättare för läsaren att värdera texten och ibland for-

mulera alternativa uppfattningar. Öppenheten befrämjar alltså en fortsatt debatt, bland annat kring frågor om regional identitet, och detta måste ju vara en av de viktigaste funktionerna för avhandlingarna.

Referenser

- Burström, M. 1989. *Arkeologiskt perspektivmedvetande*. Stockholm Archaeological Reports Nr 23. Stockholm.
- 1991. *Arkeologisk samhällsavgrensning. En studie av vikingatida samhällsterritorier i Smålands inland*. Stockholm Studies in Archaeology 9. Stockholm.
- Davies, W. & Vierck, H. 1974. The Contexts of Tribal Hierarchy: Social Aggregates and Settlement Patterns. *Frühmittelalterliche Studien* 8. Berlin.
- Geary, P. J. 1983. Ethnic identity as a situational construct in the early middle ages. *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien*. Band 113. Wien.
- 1988. *Before France and Germany. The Creation and Transformation of the Merovingian World*. Oxford.
- Lysdahl, P. 1971. Vendsyssel som lokalgruppe i äldre romersk jernalder. *Brudstykker tilegnet Holger Friis på 80-årsdagen 15 oktober 1971*. Historisk Samfund for Vendsyssel.
- Malmer, M. 1962. *Jungneolitische Studien*. Acta Archaeologica Lundensia, Series in 8°. No 2. Lund.
- Morris, B. 1987. *Anthropological studies in religion. An introductory text*. Cambridge.
- Ringtved, J. 1988. Regionalitet. Et jysk eksempel fra romertid og ældre germanertid. *Fra Stamme til Stat i Danmark 1*. Red. Peder Mortensen & Birgit M. Rasmussen. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter XXII. Århus.
- Svennung, J. 1964. De nordiska folknamnen hos Jordanes. *Fornvännen* 59. Stockholm.
- Washburn, D. (utg.) 1983. *Structure and Cognition in Art*. New Directions in Archaeology. Cambridge.
- Vierck, H. 1978. Von der Trachtprovinz zur Bevölkerungsgeschichtlichen Aussage. *Sachsen und Angelsachsen. Veröffentlichungen des Helms-Museums Nr 32*. Hamburg.
- Wolfram, H. 1979. *Geschichte der Goten*. München.
- Wolfram, H. & Pohl, W. (utg.) 1990. Typen der Ethnogenese unter besonderer Berücksichtigung der Bayern I. *Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-Historische Klasse Denkschriften 201 Band*. Wien.

Anders Andrén
Arkeologiska institutionen
Krafts torg 1
S-223 50 Lund